

ΝΕΟΤΕΡΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Παναγιώτης Θανασάς

www.thanassas.gr**ΟΔΗΓΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ**

Ο παρών οδηγός επιχειρεί να καταγράψει την ελληνική βιβλιογραφία για τους σημαντικότερους εκπροσώπους της νεότερης ευρωπαϊκής φιλοσοφίας. Φιλοδοξώντας να αποτελέσει έναν χρηστικό οδηγό, περιλαμβάνει τους τίτλους που εξακολουθούν να είναι προσίτιοι στο κοινό και χρήσιμοι στον αναγνώστη. Εγείρει επομένως αξιώσεις πληρότητας μόνο για την περίοδο από το 1970 μέχρι σήμερα, παρακάμπτοντας τίτλους προ πολλού εξαντλημένους, καθώς και τις αναξιόπιστες μεταφράσεις των εκδόσεων Αναγνωστίδη.

Στο πλαίσιο μιας αναγκαστικά σχηματικής διάκρισης, η αφετηρία της νεότερης φιλοσοφίας εντοπίζεται στον 17ο αιώνα και ειδικότερα στο έργο του Ντεκάρτ, ενώ η ολοκλήρωσή της τοποθετείται στα 1900, έτος θανάτου του Νίτσε (η φιλοσοφία του 20ου αιώνα είθισται να χαρακτηρίζεται «σύγχρονη»). Σύμφωνα με έναν διεθνώς αποδεκτό «κανόνα», σημαντικότεροι φιλόσοφοι της νεότερης περιόδου θεωρούνται οι εξής:

1. Ντεκάρτ	6. Μπέρκλεϋ	11. Σέλλινγκ
2. Χομπς	7. Χιουμ	12. Χέγκελ
3. Σπινόζα	8. Ρουσσώ	13. Μιλλ
4. Λάμπνιτς	9. Καντ	14. Μαρξ
5. Λοκ	10. Φίχτε	15. Νίτσε

Υιοθετώ εδώ αυτό τον κανόνα, χωρίς να υπεισέρχομαι στα πολλά και ενδιαφέροντα ζητήματα που εγείρονται.¹ Παραθέτω τους φιλοσόφους με μια σειρά που αποτυπώνει πιστότερα την εξέλιξη της νεότερης φιλοσοφίας, χωρίς να συμπίπτει απόλυτα με τη χρονολογική σειρά των φιλοσόφων (ο Χομπς, π.χ., γεννήθηκε πριν από τον Ντεκάρτ, ο Χέγκελ πριν από τον Σέλλινγκ). Προτάσσεται ένας κατάλογος γενικής βιβλιογραφίας για τη νεότερη φιλοσοφία και ακολουθούν 15 κεφάλαια, ένα για κάθε φιλόσοφο, με τα εξής τμήματα:²

A. Πρωτότυποι τίτλοι των σημαντικότερων φιλοσοφικών έργων του κάθε φιλοσόφου

B. Μεταφράσεις έργων του στην ελληνική

Γ. Δευτερεύουσα βιβλιογραφία (περιλαμβάνει μόνο βιβλία και αφιερώματα, όχι άρθρα)

Ευχαριστώ εκ των προτέρων τους χρήστες που θα επικοινωνήσουν μαζί μου για παρατηρήσεις, διορθώσεις ή συμπληρώσεις.

Π. Θανασάς, Θεσσαλονίκη 2009

pan@thanassas.gr

¹ Τίτλοι ελληνικής βιβλιογραφίας για άλλους φιλοσόφους περιλαμβάνονται στο ευρύτερο και πολλαπλά χρήσιμο εν προόδω εγχείρημα του Γ. Τζαβάρα, που φιλοδοξεί να καταγράψει το σύνολο της ελληνικής φιλοσοφικής βιβλιογραφίας από το 1980 μέχρι σήμερα· βλ. σχετικά:

<http://greek-philosophy-bibliography.yolasite.com>.

² Είναι προφανές ότι το Τμήμα A υπερβαίνει το πλαίσιο μιας «ελληνικής βιβλιογραφίας»: η συμπερίληψή του κρίνεται ωστόσο απαραίτητη για λόγους πληροφόρησης, αλλά και προκειμένου να δοθεί μια εικόνα των μεταφραστικών κενών που πρέπει να καλυφθούν. Οι τίτλοι παρατίθενται στο Τμήμα A με τη χρονολογία έκδοσής τους και με μετάφρασή τους στην ελληνική. Περιττή κρίνεται αντίθετα η αναφορά εκδοτικού οίκου και τόπου έκδοσης, αφού τα έργα έχουν γνωρίσει πολλές επανεκδόσεις και κανείς αναγνώστης δεν χρειάζεται (ούτε βέβαια μπορεί) να καταφεύγει στις πρώτες εκδόσεις. Στο Τμήμα B, όταν υπάρχουν περισσότερες διαθέσιμες μεταφράσεις και μία από αυτές υπερέχει σαφώς, περιορίζομαι να αναφέρω μόνο αυτήν. Όσον αφορά το Τμήμα Γ, ακόμη και μια εξωτερική, ποσοτική σύγκριση της έκτασης της βιβλιογραφίας για τον Ντεκάρτ με εκείνη (π.χ.) για τον Νίτσε θα μπορούσε να οδηγήσει σε ποικίλα, όχι απαραίτητως ευχάριστα συμπεράσματα.

Θ. Γενική βιβλιογραφία για τη νεότερη φιλοσοφία (17ος – 19ος αι.)

1. Αγγελίδης, Μ. / Γκιούρας, Θ. (επιμ.): *Θεωρίες της πολιτικής και του κράτους. Hobbes, Locke, Rousseau, Kant, Hegel*. Αθήνα: Σαββάλας 2005.
2. Αυγελής Ν.: *Εισαγωγή στη φιλοσοφία*. Θεσσαλονίκη ⁴2004, σ. 245-452.
3. [Βίντελμπαυτ / Χάιμζοτ] Windelband, W. / Heimsöeth, H.: *Εγχειρίδιο ιστορίας της φιλοσοφίας* (μτφ. Ν.Μ. Σκουτερόπουλος), τ. Β' και Γ'. Αθήνα: ΜΙΕΤ ²1986, ²1991.
4. Γιανναράς, Α.: *Ο αγγλικός Εμπειρισμός και ο γαλλικός Διαφωτισμός* (πανεπιστημιακές παραδόσεις). Αθήνα: Παπαζήσης 1976.
5. [Γούλχαουζ] Woolhouse, R.S.: *Φιλοσοφία της επιστήμης. Β': Οι εμπειριστές* (μτφ. Σ. Τσούρτη). Αθήνα: Στάχυ 2000.
6. Encyclopédie de la Pléiade: *Ιστορία της Φιλοσοφίας. Η καντιανή επανάσταση* (μτφ. Κ.Σ. Κατσιμάνης). Αθήνα: ΜΙΕΤ 1987.
7. [Κέννυ] Kenny, A. (επιμ.): *Ιστορία της δυτικής φιλοσοφίας* (μτφ. Δ. Ρισσάκη). Αθήνα: Νεφέλη 2005.
8. Κονδύλης, Π.: *Η κριτική της μεταφυσικής στη νεότερη σκέψη – από τον όψιμο Μεσαίωνα ως το τέλος του Διαφωτισμού*. Αθήνα: Γνώση 1983.
9. Κονδύλης, Π.: *Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός* (2 τόμοι). Αθήνα: Θεμέλιο 1998.
10. [Κότινχαμ] Cottingham, J.: *Φιλοσοφία της επιστήμης. Α': Οι ορθολογιστές* (μτφ. Σ. Τσούρτη). Αθήνα: Στάχυ 2000.
11. Κιτρομηλίδης, Π.Μ.: *Νεότερη πολιτική θεωρία*. Αθήνα/Κομοτηνή: Α.Ν. Σάκκουλας ³1996.
12. Λέβιτ, Κ. [Löwith, K.]: *Από τον Χέγκελ στον Νίτσε* (μτφ. Γ. Αποστολοπούλου, 2 τόμοι). Αθήνα: Γνώση 1987.
13. Λέβιτ, Κ. [Löwith, K.]: *Το νόημα της ιστορίας* (μτφ. Μ. Μαρκίδης / Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Γνώση 1985.
14. Λογοθέτης, Κ.Ι.: *Η μετά Κάντιον ιδεοκρατική φιλοσοφία*. Αθήνα: ΟΕΣΒ 1958.
15. Μακφέρσον, Κ.Μ. [Macpherson, C.B.]: *Ατομικισμός και ιδιοκτησία. Η πολιτική θεωρία του πρώιμου φιλελευθερισμού από τον Hobbes ως τον Locke*. Αθήνα: Γνώση 1986.
16. Μπαγιόνας, Α.: *Η ιστορικότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του γαλλικού Διαφωτισμού*. Θεσσαλονίκη: Ολκός 1974.
17. Μπενιέ, Ζ.-Μ. [Besnier, J.-M.]: *Ιστορία της νεωτερικής και σύγχρονης φιλοσοφίας* (μτφ. Κ. Παπαγιώργης). Αθήνα: Καστανιώτης ²2001.
18. [Μπερλίν] Berlin, I.: *Οι ρίζες του ρομαντισμού* (μτφ. Γ. Παπαδημητρίου). Αθήνα: Scripta 2000.
19. [Μπερλίν] Berlin, I.: *Τρεις κριτικοί του Διαφωτισμού: Vico, Hamann, Herder* (μτφ. Γ. Μερτίκας). Αθήνα: Κριτική 2002.
20. Μπουρζουά, Μ. [Burgeois, B.]: *Φιλοσοφία και δικαιώματα του ανθρώπου* (μτφ. Γ. Φαράκλας). Αθήνα: Εστία 2000.
21. Πενολίδης, Θ.: *Μέθοδος και συνείδηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο 2004.
22. Ποταμιάνου, Ε.: *Ο σχηματισμός του υποκειμένου στη νεότερη φιλοσοφία. Από τον Καρτέσιο στον Hegel*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα 2004.
23. Σατελέ, Φ. [Châtelet, F.] (επιμ.): *Η Φιλοσοφία* (μτφ. Κ. Παπαγιώργης), τ. Β' και Γ'. Αθήνα: Γνώση 1985.
24. Σκουτερόπουλος, Ν.Μ. (επιμ. – μτφ.): *Τι είναι διαφωτισμός;* Αθήνα: Κριτική 1989.
25. Στράους, Λ. [Strauss, L.]: *Φυσικό δίκαιο και ιστορία*. Αθήνα: Γνώση 1988.

26. Στυλιανού, Α.: *Θεωρίες του Κοινωνικού Συμβολαίου - Από τον Γκρότιους στον Ρουσσώ*. Αθήνα: Πόλις 2006.
27. Σφενδόνη-Μέντζου, Δ.: *Πραγματισμός – Ορθολογισμός – Εμπειρισμός. Θεωρίες της γνώσης*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη²2004.
28. *Υπόμνημα*, τεύχος 7: *Αφιέρωμα στον κλασικό ορθολογισμό* (επιμ. Α. Στυλιανού). Αθήνα: Πόλις 2008.
29. [Χάμπσον] Hampson, N.: *Ο Διαφωτισμός* (μτφ. Δ.Γ. Μπεχλικούδη). Αθήνα: Παπαζήσης 1995.
30. [Χάνκινς] Hankins, T.L.: *Επιστήμη και Διαφωτισμός* (μτφ. Γ. Γκουνταρούλης). Ηράκλειο: ΠΕΚ 1998.
31. Ψυχοπαίδης, Κ.: *Κανόνες και αντινομίες στην πολιτική*. Αθήνα: Πόλις 1999.

1. Ντεκάρτ (Καρτέσιος)**René Descartes (1596-1650)****A. Έργα**

- 1628 *Regulae ad directionem ingenii* – Κανόνες για την καθοδήγηση του πνεύματος [εκδόθηκε το 1701· B1]
- 1637 *Discours de la Méthode* – Λόγος περί της μεθόδου [Πρόλογος στις πραγματείες: Διοπτρική – Μετέωρα – Γεωμετρία· B2]
- 1641 *Meditationes de prima philosophia / Les méditations métaphysiques* – Στοχασμοί περί της πρώτης φιλοσοφίας [B3]
- 1644 *Principia philosophiae* – Αρχές της φιλοσοφίας
- 1649 *Les passions de l'âme* – Τα πάθη της ψυχής [B4]

B. Μεταφράσεις

1. Κανόνες για την καθοδήγηση του πνεύματος (μτφ. Γ. Δαρδιώτης). Θεσσαλονίκη: Εγνατία 1974.
2. Λόγος περί της μεθόδου (μτφ. Χ. Χρηστίδης). Αθήνα: Παπαζήσης ²1976.
3. Στοχασμοί περί της πρώτης φιλοσοφίας (μτφ. Ε. Βανταράκης). Αθήνα: Εκκρεμές 2003.
4. Τα πάθη της ψυχής (μτφ. Γ. Πρελορέντζος). Αθήνα: Κριτική 1996.

Γ. Βιβλιογραφία

1. Αξιολογικά, ειδικό τεύχος 1: Πολιτικές του ορθολογισμού. Δέκα μελέτες για τον Καρτέσιο. Αθήνα: Εξάντας 1999.

2. Χομπς**Thomas Hobbes (1588-1679)****A. Έργα**

- 1650 *The Elements of Law, Natural and Political* – Τα στοιχεία του δικαίου, φυσικού και πολιτικού [γράφηκε το 1640]
- 1651-8 *Elementa philosophica* – Στοιχεία φιλοσοφίας:
 1642 *De Cive* – Περί πολίτου
 1655 *De Corpore* – Περί σώματος
 1658 *De Homine* – Περί ανθρώπου
- 1651 *Leviathan, or the Matter, Forme, and Power of a Commonwealth, Ecclesiasticall and Civil* – Λεβιάθαν, ή Ύλη, μορφή και εξουσία μιας εκκλησιαστικής και πολιτικής κοινότητας [B1, B2]
- 1656 *The Questions concerning Liberty, Necessity and Chance* – Ερωτήματα σχετικά με την ελευθερία, την αναγκαιότητα και την τύχη
- 1681 *Behemoth, or The Long Parliament* – Βεεμώθ, ή το Μακρό Κοινοβούλιο [γράφηκε το 1668, δημοσιεύθηκε μετά θάνατον]

B. Μεταφράσεις

1. *Λεβιάθαν* (μτφ. Γ. Πασχαλίδης / Α. Μεταξόπουλος). Αθήνα: Γνώση 1989.
2. *Λεβιάθαν* (απόσπασμα – μτφ. Μ. Αγγελίδης), στο [0.1](#).

Γ. Βιβλιογραφία

1. Αγγελίδης, Μ.: *Η γένεση του φιλελευθερισμού. Προβλήματα σύστασης του πολιτικού σε θεωρίες του κοινωνικού συμβολαίου: T. Hobbes – J. Locke*. Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα 1994.
2. *Αξιολογικά*, τεύχος 16: *Αφιέρωμα στον Hobbes*. Αθήνα: Νήσος / Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα 2006.
3. Μορό, Π.-Φ. [Moreau, P.-F.]: *Χομπς: φιλοσοφία, επιστήμη, θρησκεία* (μτφ. Ν. Μουντζούρογλου). Αθήνα: Πατάκης 2001.
4. Πανταζάκος, Π.: *Ένστικτο και ελευθερία κατά τον Τόμας Χομπς*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα 2007.
5. Πατέλλη, Ι.: *Η φιλοσοφία του Hobbes. Λόγος και αιτιότητα στη νέα φυσική και πολιτική επιστήμη*. Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα 1995.
6. Τσακυράκης, Σ.: *Οι καταβολές του συνταγματικού φιλελευθερισμού στο έργο των Hobbes και Locke*. Αθήνα: Π. Σάκκουλας 1992.

3. Σπινόζα**Benedictus Baruch Spinoza (1632-1677)****A. Έργα**

- 1663 *Renati des Cartes Principiorum Philosophiae pars I et II, more geometrico demonstratae* [σύγγραμμα για τη φιλοσοφία του Descartes]
- 1670 *Tractatus theologico-politicus – Θεολογικο-πολιτική πραγματεία*
- 1677 *Opera posthuma* [έργα που εκδόθηκαν μετά θάνατον]:
Ethica, ordine geometrico demonstrata – Ηθική, αποδεδειγμένη με γεωμετρική τάξη [B1]
Tractatus politicus – Πολιτική πραγματεία [B2]
Tractatus de intellectus emendatione... – Πραγματεία για τη διόρθωση του νου [B3]
Epistolae – Επιστολές

B. Μεταφράσεις

1. *Ηθική* (μτφ. Ε. Βανταράκης). Αθήνα: Εκκρεμές 2009.
2. *Πολιτική πραγματεία* (μτφ. Α. Στυλιανού). Αθήνα: Πατάκης 1996.
3. *Πραγματεία για τη διόρθωση του νου* (μτφ. Β. Jacquemart / Β. Γρηγοροπούλου). Αθήνα: Πόλις 2000.

Γ. Βιβλιογραφία

1. *Αξιολογικά*, ειδικό τεύχος 2: *Σπινόζα: προς την ελευθερία. Δέκα σύγχρονες ελληνικές μελέτες*. Αθήνα: Εξάντας 2002.
2. Γαβριηλίδης, Α.: *Η δημοκρατία κατά τον φιλελευθερισμό. Η έννοια του φυσικού δικαίου στη φιλοσοφία του Σπινόζα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα 2000.
3. Γρηγοροπούλου, Β.: *Γνώση, πάθη και πολιτική στη φιλοσοφία του Σπινόζα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια 1999.
4. Διζικιρίκης Γ.: *Αλτουσέρ και Σπινόζα*. Αθήνα: Φιλιπότης 1994.
5. Δόικος, Π.: *Spinoza. Φαντασία, γνώση και προφητεία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα 2000.
6. [Μιγιέ] Millet, L.: *Για να γνωρίσετε τη σκέψη του Σπινόζα* (μτφ. Μ. Βερέττας). Αθήνα: Άπειρον 1982.
7. [Μπαλιμπάρ] Balibar, E.: *Ο Σπινόζα και η πολιτική* (μτφ. Α. Στυλιανού). Αθήνα: Εστία 1996.
8. [Ντελέζ] Deleuze, G.: *Ο Σπινόζα και το πρόβλημα της έκφρασης* (μτφ. Φ. Σιατίστας). Αθήνα: Κριτική 2002.
9. [Ντελέζ] Deleuze, G.: *Σπινόζα. Πρακτική φιλοσοφία* (μτφ. Κ. Καψαμπέλη). Αθήνα: Νήσος 1996.
10. [Σκράτον] Scruton, R.: *Σπινόζα* (μτφ. Λ. Θεοδωρίδου). Αθήνα: Ενάλιος 2002.
11. Χριστοδούλου, Ι.Σ.: *Ο Σπινόζα και η βούληση*. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 1998.

4. Λάιμπνιτς**Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716)****A. Έργα**

- 1686 *Discours de Métaphysique – Μεταφυσική πραγματεία* [B1]
- 1695 *Système nouveau de la nature et de la communication des substances – Νέο σύστημα της φύσης και της επικοινωνίας των υποστάσεων*
- 1704 *Nouveaux Essais sur l'entendement humain – Νέα Δοκίμια για την ανθρώπινη νόηση* [δημοσιεύθηκαν το 1765]
- 1710 *Essais de Théodicée sur la bonté de Dieu, la liberté de l'homme et l'origine du mal – Δοκίμια Θεοδικίας για την αγαθότητα του Θεού, την ελευθερία του ανθρώπου και την προέλευση του κακού*
- 1714 *Principes de la nature et de la grâce, fondés en raison – Αρχές της φύσεως και της χάριτος, θεμελιωμένες στο Λόγο*
- 1714 *La monadologie – Η Μοναδολογία* [B2]

B. Μεταφράσεις

1. *Μεταφυσική πραγματεία* (μτφ. Π. Καϊμάκης). Θεσσαλονίκη: Βάνιας ²1992.
2. *Η μοναδολογία* (μτφ. Σ. Λαζαρίδης). Αθήνα: Εκκρεμές ²2006.

Γ. Βιβλιογραφία

1. [Ντελέζ] Deleuze, G.: *Η πτόχωση. Ο Λάιμπνιτς και το μπαρόκ* (μτφ. Ν. Ηλιάδης). Αθήνα: Πλέθρον 2006.

5. Λοκ**John Locke (1632-1704)****A. Έργα**

- 1689 *Epistola de Tolerantia* – *Επιστολή για την ανεξιθρησκία* [B1]
1690 *Two Treatises of Government* – *Δύο πραγματείες περί κυβερνήσεως* [B2, B3]
1690 *An Essay Concerning Human Understanding* – *Δοκίμιο για την ανθρώπινη νόηση*

B. Μεταφράσεις

1. *Επιστολή για την ανεξιθρησκία* (μτφ. Γ. Πλάγγεσης). Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 1998.
2. *Δεύτερη πραγματεία περί κυβερνήσεως. Δοκίμιο με θέμα την αληθινή αρχή, έκταση και σκοπό της πολιτικής εξουσίας* (μτφ. Π. Κιτρομηλίδης). Αθήνα: Γνώση 1990.
3. *Δεύτερη πραγματεία για την κυβέρνηση* (απόσπασμα – μτφ. Μ. Αγγελίδης), στο [0.1](#).
4. *Κράτος και εκκλησία* (μτφ. Η.Π. Νικολούδης). Αθήνα: Ροές 1998.

Γ. Βιβλιογραφία

1. Αγγελίδης, Μ.: *Η γένεση του φιλελευθερισμού. Προβλήματα σύστασης του πολιτικού σε θεωρίες του κοινωνικού συμβολαίου: T. Hobbes – J. Locke*. Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα 1994.
2. [Άγιερς] Ayers, M.: *Τζον Λοκ* (μτφ. Ε. Ραζή). Αθήνα: Ενάλιος 2001.
3. Αναστασόπουλος, Δ.: *Η πολιτισμική δυναμική στον John Locke*. Αθήνα: Ύφος 2005.
4. Πλάγγεσης, Γ.: *Πολιτική και θρησκεία στη φιλοσοφία του John Locke*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press ²1998.
5. Πολίτης, Γ.: *Το δικαίωμα της πολιτικής ανυπακοής και η φιλοσοφία του John Locke*. Αθήνα: Έννοια 2004.
6. Τσακυράκης, Σ.: *Οι καταβολές του συνταγματικού φιλελευθερισμού στο έργο των Hobbes και Locke*. Αθήνα: Π. Σάκκουλας 1992.

6. Μπέρκλεϋ**George Berkeley (1685-1753)****A. Έργα**

- 1709 *Essay towards a New Theory of Vision – Δοκίμιο για μια νέα θεωρία της όρασης* [B1]
- 1710 *A Treatise Concerning the Principles of Human Knowledge – Πραγματεία για τις αρχές της ανθρώπινης γνώσης* [B2, B3]
- 1713 *Three Dialogues between Hylas and Philonous – Τρεις διάλογοι μεταξύ Ύλα και Φιλόνου* [B4]
- 1721 *De motu – Περί κινήσεως*

B. Μεταφράσεις

1. *Δοκίμιο για μια νέα θεωρία της όρασης* (μτφ. Β. Κρουστάλλης). Αθήνα: Καστανιώτης 2004.
2. *Πραγματεία πάνω στις αρχές της ανθρώπινης γνώσης* (μτφ. Δ. Σφενδόνη). Θεσσαλονίκη: Κωνσταντινίδης, χ.χ.
3. *Οι αρχές της ανθρώπινης γνώσης* (μτφ. Ν. Μακρής). Αθήνα: Δρόμων 2007.
4. *Τρεις διάλογοι μεταξύ Ύλα και Φιλόνου* (μτφ. Σ. Δημόπουλος). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 1993.

Γ. Βιβλιογραφία

1. Μακρής, Σ.: *Οι έννοιες της ύλης και του πνεύματος στη φιλοσοφία του George Berkeley*. Αθήνα: Έννοια 2004.
2. Ντεγκρεμόν, Ρ. [Dégremont, R.]: *Ο Μπέρκλεϋ και η ιδέα της φύσης* (μτφ. Κ. Μιτσοτάκη). Αθήνα: Πατάκης 2001.

7. Χιουμ**David Hume (1711-1776)****A. Έργα**

- 1739-40 *A Treatise of Human Nature – Πραγματεία για την ανθρώπινη φύση* [B1]
 1741-2 *Essays Moral and Political – Ηθικά και πολιτικά Δοκίμια* [B2]
 1748 *An Enquiry concerning Human Understanding – Έρευνα για την ανθρώπινη νόηση*
 1751 *An Enquiry concerning the Principles of Morals – Έρευνα για τις αρχές της ηθικής*

B. Μεταφράσεις

1. *Πραγματεία για την ανθρώπινη φύση. I: Για τη νόηση* (μτφ. Μ. Πουρνάρη). Αθήνα: Πατάκης 2005.
2. *Δοκίμια: φιλολογικά, ηθικά, πολιτικά* (μτφ. Ε.Π. Παπανούτσος). Αθήνα: Εστία, χ.χ.
3. *Δοκίμια: οικονομικά, ιστορικά, πολιτικοκοινωνικά* (μτφ. Ε.Π. Παπανούτσος). Αθήνα: Παπαζήσης 1979
4. *Κείμενα: αυτοβιογραφικά, γνωσιολογικά, ηθικά* (μτφ. Μ. Πουρνάρη). Αθήνα: Εκκρεμές 2006.
5. «Το κριτήριο του γούστου» (μτφ. Θ. Παρισάκη), στο *Φιλοσοφία και τέχνη. Από την αντικειμενικότητα του ωραίου στην υποκειμενικότητα του γούστου*. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 2004.

Γ. Βιβλιογραφία

1. [Έντμοντς / Αϊντινάου] Edmonds, D. / Eidinow, J.: *Ο σκύλος του Ρουσσό. Η ιστορία δύο μεγάλων στοχαστών και της διαμάχης τους την εποχή του Διαφωτισμού* (μτφ. Ο. Παπακωνσταντοπούλου). Αθήνα: Πατάκης 2007.
2. [Κουίντον] Quinton, A.: *Χιουμ* (μτφ. Ι. Σταροπούλου). Αθήνα: Ενάλιος 2005.
3. Ντελέζ, Ζ. [Deleuze, G]: *Εμπειρισμός και υποκειμενικότητα* (μτφ. Π. Πούλος). Αθήνα: Ολκός 1995.

8. Ρουσσώ**Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)****A. Έργα**

- 1750 *Discours sur les sciences et les arts – Πραγματεία περί επιστημών και τεχνών*
 1755 *Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes – Πραγματεία περί της καταγωγής και των θεμελίων της ανισότητας ανάμεσα στους ανθρώπους* [B1]
 1762 *Du contrat social – Περί του κοινωνικού συμβολαίου* [B2, B3]
 1762 *Émile, ou De l'éducation – Αιμίλιος, ή Περί αγωγής* [B4]
 1770 *Les Confessions – Οι εξομολογήσεις* [δημοσιεύθηκε μετά θάνατον το 1782· B5]
 1781 *Essai sur l'origine des langues – Δοκίμιο περί της καταγωγής των γλωσσών* [ημιτελές, δημοσιεύθηκε μετά θάνατον· B6]

B. Μεταφράσεις

1. *Πραγματεία περί της καταγωγής και των θεμελίων της ανισότητας ανάμεσα στους ανθρώπους* (μτφ. Μ. Αλεξίου-Καναγκίνη). Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή 1992.
2. *Το κοινωνικό συμβόλαιο* (μτφ. Β. Γρηγοροπούλου/Α. Στάνιχαουερ). Αθήνα: Πόλις 2004.
3. *Το κοινωνικό συμβόλαιο* (απόσπασμα – μτφ. Μ. Αγγελίδης / Λ. Βλάχου), στο [0.1](#).
4. *Αιμίλιος, ή Περί αγωγής* (μτφ. Γ. Σπανός, 2 τόμοι). Αθήνα: Πλέθρον 2001-02.
5. *Οι εξομολογήσεις* (μτφ. Α. Παπαθανασοπούλου, 2 τόμοι). Αθήνα: Ιδεόγραμμα 1997.
6. *Δοκίμιο περί καταγωγής των γλωσσών* (μτφ. Κ. Παπαγιώργης). Αθήνα: Καστανιώτης 1998.
7. *Επιστολή στον Ντ' Αλαμπέρ (Περί των θεαμάτων)*, (μτφ. Γ. Μητρόπουλος). Αθήνα: Στάχυ 2001.
8. *Γράμματα από το βοννό* (μτφ. Κ. Κέη). Αθήνα: Στάχυ 2001.
9. *Λόγος περί πολιτικής οικονομίας* (μτφ. Κ. Γεωργοπούλου). Αθήνα: Σαββάλας 2004.
10. *Οι ονειροπολήσεις του μοναχικού οδοιπόρου* (μτφ. Ν. Σημηριώτης). Αθήνα: Ζαχαρόπουλος 1989.
11. *Σχέδιο Συντάγματος για την Κορσική / Στοχασμοί για τη διακυβέρνηση της Πολωνίας και τη σχεδιαζόμενη μεταρρύθμισή της* (μτφ. Κ. Κέη). Αθήνα: Πολύτροπον 2006.

Γ. Βιβλιογραφία

1. Γρηγοροπούλου, Β.: *Αγωγή και πολιτική στον Ρουσσώ*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2002.
2. Λεβίν, Α. [Levine, A.]: *Η γενική βούληση. Ρουσσώ – Μαρξ – Κομμουνισμός* (μτφ. Γ.-Ι. Μπαμπασάκης). Αθήνα: Στάχυ 2000.
3. Μανιάτης, Γ.: *Το πρόσωπο και το προσωπείο. Ο Ρουσσώ και η αναζήτηση της αυθεντικής επικοινωνίας*. Αθήνα: Στάχυ 2000.
4. [Κασσίρερ] Cassirer, E.: *Καντ και Ρουσσώ* (μτφ. Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Έρασμος 1976.
5. [Έντμοντς / Αϊντινάου] Edmonds, D. / Eidinow, J.: *Ο σκύλος του Ρουσσώ. Η ιστορία δύο μεγάλων στοχαστών και της διαμάχης τους την εποχή του Διαφωτισμού* (μτφ. Ο. Παπακωνσταντοπούλου). Αθήνα: Πατάκης 2007.
6. [Σταρομπινσκή] Starobinski, J.: *Ζαν-Ζακ Ρουσσώ. Η διαφάνεια και το εμπόδιο* (μτφ. Κ. Παπαγιώργης). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα 2005.
7. [Σταρομπινσκή] Starobinski, J.: *Ο Ρουσσώ απαντά στον Βολταίρο. Ο λόγος περί επιστημών και τεχνών* (μτφ. Ρ. Πολυκανδριώτη). Αθήνα: ΕΙΕ 2002.

9. Καντ**Immanuel Kant (1724 - 1804)****A. Έργα**

- 1781, ²1787 *Kritik der reinen Vernunft* – Κριτική του καθαρού Λόγου [B1, B2]
- 1783 *Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können* – Προλεγόμενα σε κάθε μελλοντική μεταφυσική που θα μπορούσε να εμφανισθεί ως επιστήμη [B3]
- 1784 «Idee zu einer allgemeinen Geschichte in weltbürgerlicher Absicht» – «Ιδέα μιας γενικής ιστορίας με κοσμοπολιτική επιδίωξη» [B4]
- 1784 «Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?» – «Απάντηση του ερωτήματος: Τι είναι διαφωτισμός;» [B4, [0.17](#)]
- 1785 *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten* – Θεμελίωση της μεταφυσικής των ηθών [B5]
- 1786 *Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft* – Μεταφυσικά θεμέλια της φυσικής επιστήμης
- 1788 *Kritik der praktischen Vernunft* – Κριτική του πρακτικού Λόγου [B6]
- 1790 *Kritik der Urteilskraft* – Κριτική της κριτικής δύναμης [B7, B8]
- 1793 *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft* – Η θρησκεία εντός των ορίων του ψιλού Λόγου [B9]
- 1795 *Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf* – Προς την αιώνια ειρήνη. Ένα φιλοσοφικό σχέδιασμα [B10, B11]
- 1797 *Die Metaphysik der Sitten* – Η μεταφυσική των ηθών [B12]
- 1798 *Der Streit der Fakultäten* – Η διένεξη των σχολών [B13]
- 1798 *Anthropologie in pragmatischer Hinsicht* – Ανθρωπολογία από πραγματιστική σκοπιά

B. Μεταφράσεις

1. *Κριτική του καθαρού λόγου* (μτφ. Α. Γιανναράς· 2 τόμοι, ημιτελής). Αθήνα: Παπαζήσης 1977-9.
2. *Κριτική του καθαρού λόγου. Υπερβατική Κριτική και Υπερβατική Μεθοδολογία* (μτφ. Μ. Δημητρακόπουλος). Αθήνα 1999 [εμφανίζεται ως συνέχιση του ημιτελούς B1].
3. *Προλεγόμενα σε κάθε μελλοντική Μεταφυσική* (μτφ. Γ. Τζαβάρας). Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 1982.
4. *Δοκίμια* (μτφ. Ε.Π. Παπανούτσος). Αθήνα: Δωδώνη 1971.
5. *Τα θεμέλια της Μεταφυσικής των ηθών* (μτφ. Γ. Τζαβάρας). Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 1984.
6. *Κριτική του πρακτικού λόγου* (μτφ. Κ. Ανδρουλιδάκης). Αθήνα: Εστία 2004.
7. *Κριτική της κριτικής δύναμης* (μτφ. Κ. Ανδρουλιδάκης). Αθήνα: Ιδεόγραμμα 2002.
8. *Η πρώτη Εισαγωγή στην «Κριτική της κριτικής δύναμης»* (μτφ. Π. Μείντάνη). Αθήνα: Πόλις 1996.
9. *Η θρησκεία εντός των ορίων του λόγου και μόνο* (μτφ. Κ. Ανδρουλιδάκης). Αθήνα: Πόλις 2007.
10. *Για την αιώνια ειρήνη* (μτφ. Α. Πόταγα). Αθήνα: Αλεξάνδρεια 1992.
11. *Προς την αιώνια ειρήνη. Ένα φιλοσοφικό σχέδιασμα* (μτφ. Κ. Σαργέντης / Α. Συριοπούλου). Αθήνα: Πόλις 2006.
12. *Μεταφυσική των ηθών* (απόσπασμα – μτφ. Θ. Γκιούρας), στο [0.1](#)

13. *Η διένεξη των σχολών* (μτφ. Θ. Γκιούρας). Αθήνα: Σαββάλας 2004.
14. *Παρατηρήσεις πάνω στο αίσθημα του ωραίου και του υπέροχου* (μτφ. Χ. Τασάκος). Αθήνα: Printa 1999.
15. *Η έννοια του αρνητικού μεγέθους στη φιλοσοφία* (μτφ. Χ. Τασάκος). Αθήνα: Printa 2001.

Γ. Βιβλιογραφία

1. Βινσεντί, Λ. [Vincenti, L.]: *Αγωγή και ελευθερία. Καντ και Φίχτε* (μτφ. Γ. Πρελορέντζος). Αθήνα: Πατάκης 1997.
2. Γιανναράς, Α.: *Κεφάλαια από τη θεωρητική φιλοσοφία του Καντ* (πανεπιστημιακές παραδόσεις). Αθήνα: Παπαζήσης 1976.
3. [Γουόκερ] Walker, R.: *Καντ* (μτφ. Λ. Θεοδωρίδου). Αθήνα: Ενάλιος 2002.
4. Δεληκωσταντής, Κ.: *Η παιδαγωγική του Καντ. Θεμελίωση, επικαιρότητα και κριτική των αντιλήψεών του για την αγωγή*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης 1990.
5. [Έκο] Eco, U.: *Ο Καντ και ο ορνιθόρυγχος* (μτφ. Α. Παπασταύρου). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα 1995.
6. Καβουλάκος, Κ. (επιμ.): *Ιμμάνουελ Καντ. Πρακτικός Λόγος και νεωτερικότητα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2006.
7. [Κασσίρερ] Cassirer, E.: *Καντ και Ρουσσώ* (μτφ. Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Έρασμος³2001.
8. [Κασσίρερ] Cassirer, E.: *Καντ. Η ζωή και το έργο του* (μτφ. Σ. Γερογιωργάκης). Αθήνα: Ίνδικτος 2001.
9. Κόντος, Π.: *Η καντιανή ηθική της υπόσχεσης. Φιλοσοφικό δοκίμιο*. Αθήνα: Εστία 2005.
10. Νικολόπουλος, Γ.: *Η υπερβατική φιλοσοφία του Καντ*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή 1992.
11. Ντελέζ, Ζ. [Deleuze, G.]: *Η κριτική φιλοσοφία του Καντ. Η θεωρία των ικανοτήτων* (μτφ. Ε. Περδικούρη). Αθήνα: Εστία 2000.
12. Παπανούτσος, Ε.Π.: *Ηθική*. Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη⁵1995 [τ. Ι, σ. 191-335: «Η ηθική του Καντ»].
13. [Πασκάλ] Pascal, G.: *Για να γνωρίσετε τη σκέψη του Καντ* (μτφ. Α. Βέλιος). Αθήνα: Άπειρον 1977.
14. Τζαβάρας, Γ.: *Ο Καντιανός χρόνος κατά τον Χάιντεγγερ*. Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 1989.
15. Τομέας Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων: *Για τον Ιμμάνουελ Καντ – 200 χρόνια μετά*. Αθήνα: Νήσος 2006.
16. *Υπόμνημα*, τεύχος 1: *Αφιέρωμα στην «Κριτική της κριτικής δύναμης» του Ιμμάνουελ Καντ* (επιμ. Θ. Πενολίδης). Αθήνα: Πόλις 2004.
17. Ψυχοπαίδης, Κ.: *Κριτική φιλοσοφία και λογική των θεσμών. Έρευνες για την πολιτική φιλοσοφία του Καντ* (μτφ. Ό. Σταθάτου). Αθήνα: Εστία 2001.
18. Ψυχοπαίδης, Κ.: *Το πρόβλημα της θεμελίωσης μιας κριτικής του θεσμικού λόγου και η καντιανή διαλεκτική*. Αθήνα: Έρασμος 1976.

10. Φίχτε**Johann Gottlieb Fichte (1762-1814)****A. Έργα**

- 1794 *Über die Bestimmung des Gelehrten – Περί του προορισμού του λογίου*
 1794-5 *Grundlage der gesamten Wissenschaftslehre – Θεμέλιο της όλης επιστημολογίας*
 1796 *Grundlage des Naturrechts – Θεμέλιο του φυσικού δικαίου*
 1797 *Versuch einer neuen Darstellung der Wissenschaftslehre – Απόπειρα μιας νέας έκθεσης της επιστημολογίας*
 1798 *Das System der Sittenlehre – Το σύστημα της διδασκαλίας των ηθών*
 1800 *Die Bestimmung des Menschen – Ο προορισμός του ανθρώπου [B1]*
 1806 *Die Grundzüge des gegenwärtigen Zeitalters – Τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά της σύγχρονης εποχής*
 1808 *Reden an die deutsche Nation – Ομιλίες προς το γερμανικό έθνος*
 1812 *Das System der Rechtslehre – Το σύστημα της διδασκαλίας του δικαίου*

B. Μεταφράσεις

1. *Ο προορισμός του ανθρώπου* (μτφ. Σ. Γερογιωργιάκης). Αθήνα: Παπαζήσης 2000.
2. *Οδηγός για μια ευτυχισμένη ζωή* (μτφ. Θ. Λουπασάκης). Αθήνα: Ροές 2007.

Γ. Βιβλιογραφία

1. Βινσεντί, Λ. [Vincenti, L.]: *Αγωγή και ελευθερία. Καντ και Φίχτε* (μτφ. Γ. Πρελορέντζος). Αθήνα: Πατάκης 1997.
2. Γεωργοπούλου-Νικολακάκου, Ν.: *Η φιλοσοφία του εγώ εις την επιστημολογία του J.G. Fichte*. Αθήνα 1979.
3. Έγκελος: *Η διαφορά των συστημάτων φιλοσοφίας του Φίχτε και του Σέλλινγκ* (μτφ. Γ. Ηλιόπουλος). Αθήνα: Εστία 2006.

11. Σέλλινγκ**Friedrich Wilhelm Joseph Schelling (1775-1854)****A. Έργα**

- 1797 *Ideen zu einer Philosophie der Natur* – Ιδέες για μια φιλοσοφία της φύσης
 1798 *Von der Weltseele* – Περί της κοσμικής ψυχής
 1800 *System des transzendentalen Idealismus* – Σύστημα του υπερβατολογικού ιδεαλισμού
 1802-03 *Philosophie der Kunst* (Vorlesung) – Φιλοσοφία της τέχνης (πανεπιστημιακές παραδόσεις)
 1809 *Philosophische Untersuchungen über das Wesen der menschlichen Freiheit* – Φιλοσοφικές έρευνες για την ουσία της ανθρώπινης ελευθερίας [B1]
 1811 *Die Weltalter* – Οι Αιώνες
 1842 *Philosophie der Mythologie* (Vorlesung) – Φιλοσοφία της μυθολογίας (παραδόσεις)
 1854 *Philosophie der Offenbarung* (Vorlesung) – Φιλοσοφία της αποκάλυψης (παραδόσεις) [B2]

B. Μεταφράσεις

1. *Έρευνες για την ουσία της ανθρώπινης ελευθερίας* (μτφ. Χ. Μαρσέλλος). Αθήνα: Ίνδικτος 1997.
2. *Φιλοσοφία της αποκαλύψεως* (μτφ. Θ. Λουπασάκης). Αθήνα: Ροές 2004.
3. *Η δραματική ποίηση. Τραγωδία και κωμωδία* (μτφ. Θ. Λουπασάκης). Αθήνα: Έρασμος 1992.
4. *Περί μύθων* (μτφ. Θ. Λουπασάκης). Αθήνα: Θυμέλη 1995.

Γ. Βιβλιογραφία

1. Έγγελος: *Η διαφορά των συστημάτων φιλοσοφίας του Φίχτε και του Σέλλινγκ* (μτφ. Γ. Ηλιόπουλος). Αθήνα: Εστία 2006.

12. Χέγκελ (Εγγελος)**Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831)****A. Έργα**

- 1796-7 «Das älteste Systemprogramm des deutschen Idealismus» – «Το παλαιότερο πρόγραμμα συστήματος του γερμανικού ιδεαλισμού» [B1]
- 1803 «Über die wissenschaftlichen Behandlungsarten des Naturrechts» – «Περί των επιστημονικών τρόπων πραγμάτευσης του φυσικού δικαίου»
- 1801 *Die Differenz des Fichteschen und Schellingschen Systems der Philosophie* – *Η διαφορά των συστημάτων φιλοσοφίας του Φίχτε και του Σέλλινγκ* [B2]
- 1807 *Phänomenologie des Geistes* – *Φαινομενολογία του πνεύματος* [B3, B4]
- 1812-32 *Wissenschaft der Logik* – *Επιστήμη της Λογικής* [B5, B6]
- 1817,³1830 *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse* – *Εγκυκλοπαίδεια των φιλοσοφικών επιστημών σε επιτομή* [B7, B8]
- 1821 *Grundlinien der Philosophie des Rechts. Naturrecht und Staatswissenschaft im Grundrisse* – *Στοιχεία φιλοσοφίας του δικαίου. Φυσικό δίκαιο και πολιτειακή επιστήμη σε επιτομή* [B9, B10]
- 1818-31 Vorlesungen – Παραδόσεις:
Philosophie der Geschichte – *Φιλοσοφία της ιστορίας* [B11, B12]
Philosophie der Religion – *Φιλοσοφία της Θρησκείας*
Ästhetik – *Αισθητική* [B13, B14]
Geschichte der Philosophie – *Ιστορία της Φιλοσοφίας*

B. Μεταφράσεις

1. «Το παλαιότερο πρόγραμμα συστήματος του γερμανικού ιδεαλισμού» (μτφ. Π. Θανασάς). *Δευκαλίων* 22 (2004), σ. 68-70.
2. *Η διαφορά των φιλοσοφικών συστημάτων του Φίχτε και του Σέλλινγκ* (μτφ. Γ. Ηλιόπουλος). Αθήνα: Εστία 2006.
3. *Φαινομενολογία του πνεύματος* (μτφ. Δ. Τζωρτζόπουλος, 2 τόμοι). Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 1993-95.
4. *Φαινομενολογία του νου* (μτφ. Γ. Φαράκλας). Αθήνα: Εστία 2007.
5. *Επιστήμη της Λογικής* [Η μεγάλη Λογική. Πρώτος τόμος – Δεύτερο βιβλίο:] *Η διδασκαλία περί της ουσίας* (μτφ. Δ. Τζωρτζόπουλος). Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 1998
6. *Επιστήμη της Λογικής* [Η μεγάλη Λογική. Δεύτερος τόμος:] *Η υποκειμενική Λογική, ή Διδασκαλία περί της έννοιας* (μτφ. Δ. Τζωρτζόπουλος). Αθήνα: Παπαζήσης 2005.
7. *Η επιστήμη της Λογικής* [από την *Εγκυκλοπαίδεια των φιλοσοφικών επιστημών*, §§ 1-244] (μτφ. Γ. Τζαβάρας). Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 1991
8. *Η φιλοσοφία του πνεύματος* [Πρώτο τμήμα: Το υποκειμενικό πνεύμα· από την *Εγκυκλοπαίδεια των φιλοσοφικών επιστημών*, §§ 377-482] (μτφ. Γ. Τζαβάρας). Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 1993.
9. *Βασικές κατευθύνσεις της φιλοσοφίας του δικαίου, ή φυσικό δίκαιο και πολιτειακή επιστήμη* (μτφ. Σ. Γιακουμής). Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 2004.
10. *Φιλοσοφία του δικαίου* (απόσπασμα – μτφ. Θ. Γκιούρας), στο [0.1](#).
11. *Φιλοσοφία της ιστορίας* (μτφ. Α. Μανούση, 2 τόμοι). Αθήνα: Νεφέλη 1980-81.
12. *Ο Λόγος στην ιστορία. Εισαγωγή στη φιλοσοφία της ιστορίας* (μτφ. Π. Θανασάς). Αθήνα: Μεταίχμιο 2006.
13. *Εισαγωγή στην αισθητική* (μτφ. Γ. Βελουδής). Αθήνα: Πόλις 2000.

14. *Η αισθητική της μουσικής* (μτφ. Μ. Τσέτσος). Αθήνα: Εστία 2002.
15. Hegel – Feuerbach – Marx: *Κράτος και θρησκευτική συνείδηση* (μτφ. Ρ. Κοσέρη / Σ. Ροζάνης / Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Έρασμος 2000.
16. Δύο μικρά αποσπάσματα από την *Επιστήμη της Λογικής* και ένα από την *Εγκυκλοπαίδεια* (μτφ. Θ. Πενολίδης), στο [0.14](#).

Γ. Βιβλιογραφία

1. [Αντόρνο] Adorno, T.: *Τρεις μελέτες για τον Χέγκελ* (μτφ. Ν. Λίβος). Αθήνα: Κριτική 1992.
2. Αποστολοπούλου, Γ. (επιμ. – μτφ.): *Ιστορία και υποκειμενικότητα στη φιλοσοφία του Χέγκελ*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 1995.
3. [Βήντμαν] Wiedmann, F.: *Hegel* (μτφ. Φ. Πρεβεδούρου). Αθήνα: Πλέθρον 1985.
4. [Βιεϊγιάρ-Μπαρόν] Vieillard-Baron, J.-L.: *Παραδόσεις πλατωνικής φιλοσοφίας. G.W.F. Hegel 1825-1826* (μτφ. Α. Κελεσιδίου). Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών 1991.
5. [Γκάνταμερ] Gadamer, H.-G.: *Ο Λόγος στην εποχή της επιστήμης* (μτφ. Λ. Αναγνώστου). Αθήνα: Νήσος 1997.
6. Δημητρακόπουλος, Μ.Φ.: *Hegel: «Φαινομενολογία του πνεύματος». Ο Πρόλογος και η Εισαγωγή ως εισαγωγή στη φιλοσοφία του*. Αθήνα 2007.
7. Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών: *Ο Χέγκελ και ο Μαρξισμός*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή 1982.
8. Λεφέβρ, Α. [Lefebvre, H.]: *Χέγκελ – Μαρξ – Νίτσε, ή το βασίλειο των σκιών* (μτφ. Β. Δωροβίνης). Αθήνα: Ράππας 1976.
9. Λεφέβρ, Ζ.Π. / Μασερέ, Π. [Lefebvre, J.-P. - Macherey, P.]: *Ο Έγγελος και η κοινωνία* (μτφ. Γ. Φαράκλας). Αθήνα: Εστία 1998.
10. Λογοθέτης, Κ.Ι.: *Η φιλοσοφία του Εγγέλου και η επίδρασις αυτής επί την νεωτέραν και σύγχρονον διανόησιν*. Αθήνα 1939.
11. Μαρκούζε, Χ. [Marcuse, H.]: *Λόγος και επανάσταση. Ο Χέγκελ και η γένεση της κοινωνικής θεωρίας* (μτφ. Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Ύψιλον 1985.
12. Μιχαήλ, Σ.: *Σολωμός και Χέγκελ*. Αθήνα: Λέων 1991.
13. Μπρα, Ζ. [Bras, G.]: *Ο Χέγκελ και η τέχνη* (μτφ. Σ. Πασχάλης). Αθήνα: Πατάκης 2000.
14. Νουτσόπουλος, Θ.: *Διαλεκτική και Αξίες. Προβλήματα ανάλυσης διαλεκτικών εννοιών στο έργο των Hegel και Marx*. Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα 2005.
15. Πάνου, Σ. (επιμ.): *Ιστορία και διαλεκτική. 14ο διεθνές συνέδριο για τον Χέγκελ*. Αθήνα: Γρηγόρης 1969.
16. Παπαγιώργης, Κ.: *Ο Χέγκελ και η γερμανική επανάσταση*. Αθήνα: Καστανιώτης 2000.
17. Παπαϊωάννου, Κ.: *Χέγκελ* (μτφ. Γ. Φαράκλας). Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις 1992.
18. [Πλαντ] Plant, R.: *Χέγκελ* (μτφ. Ι. Σταροπούλου). Αθήνα: Ενάλιος 2007.
19. Ρίττερ, Γ. [Ritter, J.]: *Ο Έγγελος και η γαλλική επανάσταση* (μτφ. Γ. Φαράκλας). Αθήνα: Εστία 1999.
20. [Σίνγκερ] Singer P.: *Χέγκελ* (μτφ. Μ. Χαραλάμπη). Αθήνα: Πολύτροπον 2006.
21. Τζωρτζόπουλος, Δ.: *Ο Hegel και η κατανοητική σκέψη. Τόμος Ι: Η φιλοσοφική παιδεία και η διαμόρφωση της ατομικότητας*. Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 2000.
22. Τσικρικάς, Ζ.: *Ο εξωντολογικός χώρος της αλήθειας. Μια απόπειρα με αφορμή τους Χέγκελ, Χάιντεγκερ και Μάξιμο Ομολογητή*. Αθήνα: Αρμός 2007.
23. [Υππολίτ] Hyppolite, J.: *Χέγκελ και Μαρξ* (μτφ. Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Έρασμος 1979.

24. Φαράκλας, Γ.: *Γνωσιοθεωρία και μέθοδος στον Έγελο*. Αθήνα: Εστία 2000.
25. Χάις, Ρ. [Heiss, R.]: *Οι μεγάλοι διαλεκτικοί: Χέγκελ, Κίρκεγκαρντ, Μαρξ* (μτφ. Λ. Αναγνώστου). Αθήνα: Επίκουρος 1980.
26. Ψυχοπαίδης, Κ.: *Ιστορία και μέθοδος*. Αθήνα: Σμίλη 1994.
27. Ψυχοπαίδης, Κ.: *Χέγκελ. Από τα πρώτα πολιτικά κείμενα στην «Φαινομενολογία του πνεύματος»*. Αθήνα: Πόλις 2003.

13. Μιλ**John Stuart Mill (1806-1873)****A. Έργα**

- 1838 «Essay on Bentham» – «Δοκίμιο για τον Μπένθαμ»
 1843 *A System of Logic* – Ένα σύστημα Λογικής
 1859 *On Liberty* – Περί ελευθερίας [B1]
 1861 *Considerations on Representative Government* – Στοχασμοί περί αντιπροσωπευτικής κυβερνήσεως
 1863 *Utilitarianism* – Ωφελιμισμός [B2]
 1869 *The Subjection of Women* – Η υποταγή των γυναικών
 1874 *On Nature* – Περί φύσεως
 1874 *Three Essays on Religion* – Τρία δοκίμια περί θρησκείας

B. Μεταφράσεις

1. *Περί ελευθερίας* (μτφ. Ν. Μπαλής). Αθήνα: Επίκουρος 1983.
2. *Ωφελιμισμός* (μτφ. Φ. Παιονίδης). Αθήνα: Πόλις 2002.

Γ. Βιβλιογραφία

1. Αγγελίδης, Μ.: *Φιλελευθερισμός: κλασικός και νέος. Ζητήματα συνέχειας και ασυνέχειας στο φιλελεύθερο επιχείρημα*. Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα 1994.
2. *Υπόμνημα*, τεύχος 3: *Αφιέρωμα στον κλασικό ωφελιμισμό* (επιμ. Γ. Μολύβας). Αθήνα: Πόλις 2005.

14. Μαρξ**Karl Marx (1818-1883)****A. Έργα**

- 1843 «Zur Judenfrage» – «Για το εβραϊκό ζήτημα» [B2]
 1844 *Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie* – Για μια κριτική της εγγελιανής φιλοσοφίας του δικαίου [η Εισαγωγή δημοσιεύθηκε το 1844, το λοιπό ανολοκλήρωτο κείμενο το 1927· B3]
 1844 *Ökonomisch-philosophische Manuskripte* – Οικονομικά και φιλοσοφικά χειρόγραφα [B4, B5]
 1844 *Die heilige Familie* – Η Αγία Οικογένεια [μαζί με τον Ένγκελς]
 1844 *Die deutsche Ideologie* – Η γερμανική ιδεολογία [μαζί με τον Ένγκελς· B6]
 1845 «Elf Thesen über Feuerbach» – «Ένδεκα θέσεις για τον Φόουερμπαχ» [B6]
 1848 *Manifest der Kommunistischen Partei* – Μανιφέστο του κομμουνιστικού κόμματος [μαζί με τον Ένγκελς· B7-B9]
 1857-8 *Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie* – Βασικές γραμμές της Κριτικής της πολιτικής οικονομίας [B10]
 1859 *Zur Kritik der politischen Ökonomie* – Για την κριτική της πολιτικής οικονομίας
 1867 *Das Kapital*, Bd. 1 – Το κεφάλαιο, τ. 1 [οι τόμοι 2 και 3 δημοσιεύθηκαν μετά θάνατον από τον Φ. Ένγκελς, το 1885 και το 1894 αντίστοιχα· B11]
 1875 *Kritik des Gothaer Programms* – Κριτική του προγράμματος της Γκότα [B12]

B. Μεταφράσεις

1. Διαφορά της δημοκρατίας και επικούρειας φυσικής φιλοσοφίας (μτφ Π. Κονδύλης). Αθήνα: Γνώση 1983.
2. Hegel – Feuerbach – Marx: Κράτος και θρησκευτική συνείδηση (μτφ. Ρ. Κοσέρη / Σ. Ροζάνης / Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Έρασμος 2000.
3. Κριτική της Εγγελιανής φιλοσοφίας του κράτους και του δικαίου (μτφ. Μ. Λυκούδης). Αθήνα: Παπαζήσης 1978.
4. Οικονομικά και φιλοσοφικά χειρόγραφα (μτφ. Μ. Γραμμένος). Αθήνα: Γλάρος 1975.
5. Χειρόγραφα 1844 (μτφ. ?). Αθήνα: Διεθνής Βιβλιοθήκη.
6. Η γερμανική ιδεολογία (μτφ. Κ. Φιλίνης / Γ. Κρητικός· 2 τόμοι). Αθήνα: Gutenberg 1979 [περιλαμβάνει και την πιο αξιόπιστη μετάφραση των «Θέσεων για τον Φόουερμπαχ»].
7. Το μανιφέστο του κομμουνιστικού κόμματος (μτφ. Γ. Κόττης). Αθήνα: Θεμέλιο 1999.
8. Μανιφέστο του κομμουνιστικού κόμματος (μτφ. Κ. Κουτσουρέλης). Αθήνα: Νεφέλη 2002.
9. Μανιφέστο του κομμουνιστικού κόμματος (μτφ. Μ. Πορφυρογέννης). Αθήνα: Ηριδανός 2007.
10. Βασικές γραμμές της Κριτικής της πολιτικής οικονομίας (μτφ. Δ. Διβάρης, 3 τόμοι). Αθήνα: Στοχαστής 1989-92.
11. Το κεφάλαιο (μτφ. Π. Μαυρομάτης, 3 τόμοι). Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή 197?.
12. Κριτική του προγράμματος της Γκότα. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή 1994.

Γ. Βιβλιογραφία

1. [Αλτουσέρ κ.ά.] Althusser, L., et al.: *Να διαβάσουμε το Κεφάλαιο* (μτφ. Δ. Δημούλης - Χ. Βαλλιάνος - Β. Παπαϊκονόμου). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα 2003.
2. Αξελός, Κ.: *Ο Μαρξ, στοχαστής της τεχνικής* (μτφ. Τ. Αθανασόπουλος). Αθήνα: Καστα-

- νώτης 2000.
3. Δεληγιώργη, Α.: *Ο κριτικός Μαρξ 1843-44. Δοκίμια για τον μαρξισμό*. Αθήνα: Gutenberg 1985.
  4. Επιστ. Συμπόσιο: *Μαρξισμός. Μια επανεκτίμηση*. Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού – Σχολή Μωραΐτη 1997.
  5. [Ηγκλετον] Eagleton, T.: *Μαρξ* (μτφ. Α. Κοσμά). Αθήνα: Ενάλιος 2002.
  6. Θεοτοκάς, Ν. / Σταθάκης, Γ.: *Δοκίμια για τον Μαρξ*. Αθήνα: Ο Πολίτης 1996.
  7. Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών: *Ο Χέγκελ και ο Μαρξισμός*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή 1982.
  8. Κονδύλης, Π.: *Ο Μαρξ και η αρχαία Ελλάδα*. Αθήνα: Στιγμή 1984.
  9. Κορς, Κ. [Korsch, K.]: *Μαρξισμός και φιλοσοφία* (μτφ. Μ. Λαμπρίδης). Αθήνα: Ύψιλον 1981.
  10. Λεβίν, Α. [Levine, A.]: *Η γενική βούληση. Ρουσσώ – Μαρξ – Κομμουνισμός* (μτφ. Γ.-Ι. Μπαμπασάκης). Αθήνα: Στάχυ 2000.
  11. Λεφέβρ, Α. [Lefebvre, H.]: *Χέγκελ – Μαρξ – Νίτσε, ή το βασίλειο των σκιών* (μτφ. Β. Δωροβίνης). Αθήνα: Ράππας 1976.
  12. Μπαγιόνας, Α.: *Διαλεκτική και πολιτική στον πρώιμο Μαρξ*. Πάτρα: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών 1997.
  13. Μπαλιμπάρ, Ε. [Balibar, E.]: *Η φιλοσοφία του Μαρξ* (μτφ. Α. Στυλιανού). Αθήνα: Νήσος 1996.
  14. [Μπερλίν] Berlin, I.: *Καρλ Μαρξ* (μτφ. Γ.Ν. Μερτίκας). Αθήνα: Scripta 1998.
  15. Νουτσόπουλος, Θ.: *Διαλεκτική και Αξίες. Προβλήματα ανάλυσης διαλεκτικών εννοιών στο έργο των Hegel και Marx*. Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καραγιώργα 2005.
  16. Νούτσος, Π.: *Karl Marx, ο κριτικός της ιδεολογίας*. Αθήνα, Θεμέλιο 1988.
  17. Ντερριντά, Ζ. [Derrida, J.]: *Μαρξ και Υιοί* (μτφ. Κ. Παπαγιώργης). Αθήνα: Εκκρεμές 2004.
  18. Ντερριντά, Ζ. [Derrida, J.]: *Φαντάσματα του Μαρξ* (μτφ. Κ. Παπαγιώργης). Αθήνα: Εκκρεμές 1995.
  19. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων: *Ο Karl Marx και η φιλοσοφία*. Αθήνα: Gutenberg 1987.
  20. Παπαϊωάννου, Κ.: *Ο μαρξισμός σαν ιδεολογία*. Αθήνα: Κομμούνια 1988.
  21. Παπαϊωάννου, Κ.: *Κράτος και φιλοσοφία. Ο διάλογος Μαρξ – Χέγκελ I*. Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις ?.
  22. Παπαϊωάννου, Κ.: *Φιλοσοφία και τεχνική. Ο διάλογος Μαρξ – Χέγκελ II*. Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις 1994.
  23. [Σεβ] Seve, L.: *Εισαγωγή στη μαρξιστική φιλοσοφία* (μτφ. Ε. Μπιτσάκης). Αθήνα: Ζαχαρόπουλος.
  24. [Σίνγκερ] Singer, P.: *Μαρξ* (μτφ. Μ. Χαραλάμπη). Αθήνα: Πολύτροπον 2006.
  25. [Υππολίτ] Hyppolite, J.: *Χέγκελ και Μαρξ* (μτφ. Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Έρασμος 1979.
  26. Χάις, Ρ. [Heiss, R.]: *Οι μεγάλοι διαλεκτικοί: Χέγκελ, Κίρκεγκαρντ, Μαρξ* (μτφ. Λ. Αναγνώστου). Αθήνα: Επίκουρος 1980.
  27. Χρύσης, Α.: *Ο Μαρξ της εξέγερσης στον κήπο του Επίκουρου*. Αθήνα: Γκοβόστης 2003.
  28. Ψυχοπαίδης, Κ.: *Ιστορία και μέθοδος*. Αθήνα: Σμίλη 1994.

15. Νίτσε**Friedrich Nietzsche (1844-1900)****A. Έργα**

- 1872, ³1886 *Die Geburt der Tragödie – Η γέννηση της τραγωδίας* [B1]
- 1872 «Über die Zukunft unserer Bildungsanstalten» – «Για το μέλλον των εκπαιδευτικών μας ιδρυμάτων» [B2]
- 1872 «Über Wahrheit und Lüge im außermoralischen Sinne» – «Περί αληθείας και ψεύδους υπό εξωθητική έννοια» [B3]
- 1873 «Die Philosophie im tragischen Zeitalter der Griechen» – «Η φιλοσοφία στην τραγική εποχή των Ελλήνων» [B4]
- 1873-6 *Unzeitgemäße Betrachtungen – Ανεπίκαιροι στοχασμοί* [B5]
David Strauß, der Bekenner und der Schriftsteller – Ντάβιντ Στράουζ, ο ομολογητής και ο συγγραφέας
Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben – Περί οφέλους και βλάβης της ιστορίας για τη ζωή [B6]
Schopenhauer als Erzieher – Ο Σόπενχαουερ ως παιδαγωγός [B7]
Richard Wagner in Bayreuth – Ο Ρίχαρντ Βάγκνερ στο Μπάιροϋτ
- 1878-80 *Menschliches, Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister – Ανθρώπινο, πολύ ανθρώπινο. Ένα βιβλίο για ελεύθερα πνεύματα* [B8]
- 1881 *Morgenröte. Gedanken über die moralischen Vorurteile – Χαραυγή. Σκέψεις για τις ηθικές προκαταλήψεις* [B9]
- 1882 *Die fröhliche Wissenschaft (“la gaya scienza”) – Η χαρούμενη επιστήμη* [B10]
- 1883-5 *Also sprach Zarathustra. Ein Buch für Alle und Keinen – Τάδε έφη Ζαρατούστρα. Ένα βιβλίο για όλους και για κανέναν* [B11, B12]
- 1886 *Jenseits von Gut und Böse. Vorspiel einer Philosophie der Zukunft – Πέραν του καλού και του κακού. Πρελούδιο μιας φιλοσοφίας του μέλλοντος* [B13]
- 1887 *Zur Genealogie der Moral. Eine Streitschrift – Για τη γενεαλογία της ηθικής. Μια πολεμική* [B14]
- 1888 *Der Fall Wagner. Ein Musikanten-Problem – Η περίπτωση Βάγκνερ. Το πρόβλημα ενός μουσικού* [B15]
- 1889 *Dionysos-Dithyramben – Διθύραμβοι του Διονύσου* [B16]
- 1889 *Götzen-Dämmerung, oder Wie man mit dem Hammer philosophiert – Το λυκόφως των ειδώλων, ή Πώς φιλοσοφεί κανείς με το σφυρί* [B17]
- 1895 *Der Antichrist. Fluch auf das Christentum – Ο Αντίχριστος. Ανάθεμα κατά του χριστιανισμού* [B18, B19]
- 1895 *Nietzsche contra Wagner – Νίτσε εναντίον Βάγκνερ* [B15]
- 1888 *Ecce Homo. Wie man wird, was man ist – Ιδού ο άνθρωπος. Πώς γίνεται κανείς αυτό που είναι* [δημοσιεύθηκε το 1908· B20]

B. Μεταφράσεις³

1. *Η γέννηση της τραγωδίας* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
2. *Μαθήματα για την παιδεία* (μτφ. Ν.Μ. Σκουτερόπουλος). Αθήνα: Printa ²1998.

³ Ο μεταφραστής με τη μεγαλύτερη συμβολή στη μετάφραση του νιτσεικού έργου είναι ο Ζήσης Σαρίκας, του οποίου οι μεταφράσεις στεγάστηκαν στο παρελθόν κυρίως στους οίκους Εκδοτική Θεσσαλονίκης και Νησίδες. Χάριν συντομίας, περιορίζουμε εδώ την αναφορά μας στην εν εξελίξει επανέκδοση αυτών των μεταφράσεων από τις εκδόσεις Βάνιας.

3. «Περί αληθείας και ψεύδους υπό εξωθητική έννοια» (μτφ. Θ. Πενολίδης), στο: *Η αλήθεια και η ερμηνεία*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας 1991.
4. *Η φιλοσοφία στην τραγική εποχή των Ελλήνων* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
5. *Ανεπίκαιροι στοχασμοί* (μτφ. Ι.Σ. Χριστοδούλου). Θεσσαλονίκη: Εκδοτική Θεσσαλονίκης 1996.
6. *Ιστορία και ζωή* (μτφ. Ν.Μ. Σκουτερόπουλος). Αθήνα: Γνώση 1993.
7. Σοπενχάουερ: *Σκέψεις και αποσπάσματα / Νίτσε: Ο Σοπενχάουερ ως παιδαγωγός* (μτφ. Κ. Νικολάου). Αθήνα: Γκοβόστης 2002.
8. *Ανθρώπινο, πολύ ανθρώπινο* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
9. *Χαραυγή* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
10. *Χαρούμενη επιστήμη* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
11. *Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα* (μτφ. Α. Δικταίος). Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη ²1983.
12. *Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
13. *Πέρα από το καλό και το κακό* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
14. *Γενεαλογία της ηθικής* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
15. *Η περίπτωση Βάγκνερ / Νίτσε εναντίον Βάγκνερ* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
16. *Οι διθύραμβοι του Διόνυσου* (μτφ. Ά. Δικταίος). Αθήνα: Αιγόκερως ³1991.
17. *Το λυκόφως των ειδώλων* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
18. *Ο Αντίχριστος. Ανάθεμα κατά του Χριστιανισμού* (μτφ. Β. Δουβαλέρης). Αθήνα: Ιδεόγραμμα 2007.
19. *Αντίχριστος* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
20. *Ecce Homo – Ίδε ο άνθρωπος* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
21. *Κείμενα για την Ελλάδα* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
22. *Η θέληση για δύναμη* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
23. *Μαθήματα ρητορικής* (μτφ. Α. Μανούση). Αθήνα: Πλέθρον 2004.
24. *Ο ευρωπαϊκός μηδενισμός* (μτφ. Δ. Αγγελής). Αθήνα: Ευθύνη 1993.
25. *Τα τελευταία σημειωματάρια* (μτφ. Γ. Καραμπέλας). Αθήνα: Κέδρος 2007.
26. *Τελευταίες επιστολές 1887-1889* (μτφ. Α. Μανούση). Αθήνα: Άγρα 2003.

Γ. Βιβλιογραφία

1. Βέικος, Θ.: *Nietzsche. Μια μεταφυσική της τέχνης*. Θεσσαλονίκη 1970
2. [Γκάνταμερ κ.ά.] Gadamer, H.-G., et al.: *Για τον Νίτσε* (μτφ. Λ. Αναγνώστου). Αθήνα: Ίνδικτος 2003.
3. [Γκιλέσπι] Gillespie, M.A.: *Ο Μηδενισμός πριν από τον Νίτσε* (μτφ. Γ. Μερτίκας). Αθήνα: Πατάκης 2004.
4. [Γουόλιν] Wolin, R.: *Η γοητεία του ανορθολογισμού. Το ειδύλλιο της διανοήσης με τον φασισμό. Από τον Νίτσε στο μεταμοντερνισμό* (μτφ. Μ. Φιλιππακοπούλου). Αθήνα: Πόλις 2007.
5. [Ζίμον] Simon, J.: «Καθορισμός και ερμηνεία στη φιλοσοφία του Nietzsche. Τρία δοκίμια» (μτφ. Θ. Πενολίδης), στο: *Η αλήθεια και η ερμηνεία*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας 1991.
6. Καζαντζάκης, Ν.: *Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη φιλοσοφία του δικαίου και της πολιτείας*. Εκδόσεις Καζαντζάκη ²1998.
7. [Κλοσόβσκι] Klossowski, P.: *Κείμενα για τον Νίτσε* (μτφ. Ν. Ηλιάδης). Αθήνα: Ποταμός 2003.

8. [Λαβ κ.ά.] Love, N., et al.: *Ο Νίτσε και η πολιτική. Ολοκληρωτισμός ή δημοκρατία;* (μτφ. Ζ. Σαρίκας). Θεσσαλονίκη: Βάνιας 2008.
9. Λαμπρέλλης, Δ.: *Nietzsche, φιλόσοφος της πολλαπλότητας και της μάσκας.* Αθήνα/Γιάννινα: Δωδώνη 1988.
10. Λαμπρέλλης, Δ.: *Το υποκείμενο της δύναμης: Καλλικλής, Nietzsche, Negri.* Αθήνα: Καρδαμίτσα 2003.
11. Λεφέβρ, Α. [Lefebvre, H.]: *Χέγκελ – Μαρξ – Νίτσε, ή το βασίλειο των σκιών* (μτφ. Β. Δωροβίνης). Αθήνα: Ράππας 1976.
12. Μάρας, Κ.: *Η κριτική του λόγου και της μεταφυσικής στον Αντόρνο και τον Νίτσε. Μια συγκριτική ανάγνωση.* Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2008.
13. Μιράσγεζη, Α.: *Η Αισθητική μετά τον Nietzsche.* Αθήνα: Ευριδίκη 2004.
14. [Μοντινάρη] Montinari, M.: *Νίτσε – Τι πραγματικά είπε* (μτφ. Δ. Γ. Ραυτόπουλος). Αθήνα: Σαββάλας 1998.
15. [Μπατάιγ] Bataille, G.: *Για τον Νίτσε. Θέληση για τύχη* (μτφ. Ν. Ηλιάδης / Χ. Ράπτης). Αθήνα: Ψυχογιός 2002.
16. *Νέα Εστία*, τεύχος 1632: *Αφιέρωμα στον Φρειδερίκο Νίτσε.* Αθήνα: Εστία 1995.
17. Νεχαμάς, Α.: *Νίτσε: Η ζωή σαν λογοτεχνία* (μτφ. Α. Παπακωνσταντίνου / Α. Κόρκα). Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2002.
18. [Ντελέζ] Deleuze, G.: *Ο Νίτσε και η φιλοσοφία* (μτφ. Γ. Σπανός). Αθήνα: Πλέθρον 2002.
19. Ντερριντά, Ζ. [Derrida, J.]: *Εμβολα. Τα ύφη του Νίτσε* (μτφ. Γ. Φαράκλας). Αθήνα: Εστία 2002.
20. Πεντζοπούλου-Βαλαλά, Τ. (επιμ.): *Ο Νίτσε και οι Έλληνες* (μτφ. Ι.Σ. Χριστοδούλου). Θεσσαλονίκη: Ζήτρος 1997.
21. [Ρόμπινσον] Robinson, D.: *Νίτσε και Μεταμοντερνισμός* (μτφ. Μ. Ανδριωτάκης). Αθήνα: Futura 2002.
22. Σαρίκας, Ζ.: *Το όραμα του υπερανθρώπου. Μια ερμηνεία του έργου του Φρίντριχ Νίτσε «Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα».* Σκόπελος: Νησίδες 2003.
23. Τερζάκης, Φ.: *Νιτσεικές μεταμορφώσεις. Για την πρόσληψη του Νίτσε στην εποχή του τεχνικοποιημένου καπιταλισμού.* Αθήνα: Futura 2002.
24. Τζαβάρας, Γ.: *Η απαξίωση των αξιών. Νίτσε και Χάιντεγκερ.* Αθήνα: Ίνδικτος 2005.
25. [Φουκώ] Foucault, M.: *Τρία κείμενα για τον Νίτσε* (μτφ. Δ. Γκινοσάτης). Αθήνα: Πλέθρον 2003.
26. [Χέιμαν] Haymann, R.: *Νίτσε* (μτφ. Α. Κοσμά). Αθήνα: Ενάλιος 2001.